

Natalia GRĂDINARU

MODELE DE CONVIETUIRE INTERETNICĂ ÎN SATELE ȘAPTEBANI ȘI CINIȘEUȚI DIN REPUBLICA MOLDOVA

Rezumat

Modele de conviețuire interetnică în satele Șaptebani și Cinișeuți din Republica Moldova

În prezentul articol, în baza unui sondaj de opinie și a cercetărilor de teren, sunt examinate modelele de interacțiune etnică dintre populația majoritară a moldovenilor și grupul etnic al ucrainenilor. Autoarea identifică și analizează, de asemenea, comportamentul cotidian și modelele culturale la care apelează comunitatea etnicilor ucraineni în localitățile cercetate. La nivel de percepție a „celuilalt”, rezultatele investigației consemnează un spectru divers de atitudini și modele de comportament, în funcție de mediul cultural, formele de comunicare în masă, experiența personală legată de contactul direct cu acesta, stereotipurile furnizate de mediul social. Rezultatele sondajului realizat în aceste comunități relevă de fapt un potențial înalt în planul interacțiunii tolerante între indivizii acestor comunități și reiterează modele de comportament cotidian ideal. Se poate de presupus că procesul se datorează coexistenței îndelungate a grupurilor etnice, în care tradițional procesele integrative au prevalat asupra proceselor de diferențiere. Chiar dacă acest model de comportament trebuie păstrat, volatizarea diferențelor specifice condiționează un melanj cultural, manifestat prin transformări sociale, lingvistice și culturale.

Cuvinte-cheie: interculturalitate, interacțiune etnică, ucraineni, reprezentări, Republica Moldova.

Резюме

Модели межэтнического взаимодействия в селах Шаптебаны и Чинишеуць в Республике Молдова

В настоящей статье рассматриваются некоторые этнические модели взаимодействия между большинством и украинской этнической группой на основе полевых исследований и опросов. Автор выявляет и анализирует также поведение и культурные модели сообщества этнических украинцев из изученных сел. На уровне восприятия «другого» результаты исследования показали широкий спектр установок и моделей поведения в зависимости от культурной среды, формы массовой коммуникации, личного опыта непосредственного контакта и стереотипов социальной среды. Результаты исследования, проведенного в данных сообществах, продемонстрировали высокий потенциал толерантного межличностного взаимодействия и могут служить позитивными моделями повседневного поведения. Данные модели, вероятно, сложились вследствие длительного сосуществования этнических групп, в ходе которого интегративные

процессы традиционно преобладали над процессами дифференциации. Несмотря на необходимость сохранения такой модели поведения, исчезновение отличительных особенностей приводит к культурному смешению, которое проявляется в социальных, лингвистических и культурных трансформациях.

Ключевые слова: межкультурность, этническое взаимодействие, украинцы, представления, Республика Молдова.

Summary

Models of ethnic interaction in the villages of Șaptebani and Cinișeuți in the Republic of Moldova

The present article deals with some models of ethnic interaction between the majority and Ukrainian ethnic group on the base of the field studies and inquiries. The author also identifies and analyzes common behaviour and cultural models of ethnic Ukrainians' community from the studied villages. At the level of perception of the Other, the research results show a wide spectrum of attitudes and models of behaviour dependent on cultural medium, forms of mass communication, personal experience of direct contact, and stereotypes of social medium. The research carried out in the given communities, revealed a high potential regarding a tolerant interpersonal interaction and may serve as positive models of everyday behaviour. These models probably result from a prolonged coexistence of the ethnic groups, in which integrative processes prevailed over differentiation ones. Despite the necessity of this model of behaviour to be kept, vanishing of special characteristics leads to a cultural melange, manifested through social, linguistic and cultural transformations.

Key words: interculturality, ethnic interaction, Ukrainians, representations, Republic of Moldova.

Introducere

Problema interacțiunii etniilor conlocuitoare într-un anumit teritoriu continuă să rămână un subiect de actualitate în mediul științific din Republica Moldova. Coexistența mai multor etnii (grupuri etnice, minorități naționale), care se diferențiază semnificativ din punct de vedere numeric, determină implicarea grupurilor nondominante din punct de vedere lingvistic și cultural în varii procese etnice, cum ar fi asimilarea etnică, aculturația, consolidarea etnică, integrarea interetnică. Factorii ce au determinat aceste procese sunt de ordin extern (comunitatea teritoriului, raportul numeric al grupurilor de con-

tact, dominația culturală și lingvistică etc.), dar și de ordin intern (valorile și atitudinile culturale care întrețin diferențele culturale și confesionale).

În Republica Moldova, ucrainenii reprezintă cel mai numeros grup etnic și locuiesc preponderent în nordul și estul teritoriului ei (în așezările rurale și urbane din raioanele Râșcani, Glodeni, Edineț, Briceni, Ocnița, Drochia, Camenca, Râbnița) și în orașele mari (Chișinău, Bălți, Tiraspol și Tighina) [7].

Problema interacțiunii interetnice a fost analizată în numeroase studii din domeniul etnologiei, sociologiei etnice, științelor politice și demografice, psihologiei sociale, etnice și interculturale de către specialiști consacrați [2]: Constantin Popovici, Valentin Zelenciuc, Olga Luchianet, Veaceslav Stepanov, Ecaterina Cojuhari, Victor Cojuhari, Irina Caunenco, Oleg Galușcenco, Nina Ivanova, Alexei Romanciuc. Totuși, formele actuale de interacțiune interetnică și modelele de comportament cotidian ale ucrainenilor din comunitățile rurale nominalizate mai sus nu au intrat în vizorul cercetătorilor, motiv care ne-a determinat să elaborăm un sondaj de opinie la acest capitol. Armonia conviețuirii interetnice în acest gen de comunități, intens percepută de noi în timpul cercetărilor de teren prin metoda observației și în comunicarea vie cu oamenii locului, a fost imboldul și îndemnul central spre aprofundarea cercetării de față.

Necesitatea studierii relațiilor interetnice rezidă în reușita sa de a favoriza perceperea mecanismelor de construire a identității etnice a ucrainenilor, dar și a proceselor de pierdere a identității etnice / înaintării unei alte identități, elucidarea reprezentărilor construite de către etnicii titulari vizavi de grupurile minorităților conlocuitoare, și invers, autoidentificarea minorităților în procesul de integrare, permițând identificarea și înțelegerea unor căi de soluționare a degradării etno-identitare prin care trec aceste grupuri etnice.

Satul Șaptebani din raionul Râșcani, conform recensământului din anul 2004, deține o populație de 1 740 de locuitori, dintre care: bărbați – 819, femei – 921.

Componența etnică (pe naționalități), conform datelor recensământului din 2004, se prezenta în felul următor [3]:

Nr.	Naționalitate	Nr. de locuitori	% de locuitori
1	Moldoveni/ Români	1 213	69,71
2	Ucraineni	500	28,74
3	Ruși	21	1,21
4	Găgăuzi	2	0,11
5	Altele	4	0,23

Conform aceleiași surse, în localitate au fost înregistrate 735 de gospodării casnice, iar mărimea medie a unei gospodării era de 2,4 persoane.

Pentru prima dată, satul Șaptebani a fost menționat documentar în anul 1425 cu denumirea Stăncăuți. În 1904, conform „Dicționarului Geografic” semnat de Zamfir Arbore, „Șaptibani sau Stăncăuți”, avea 112 case, cu o populație de 790 suflete, „locuitorii erau țărani români, cari posedau pământ de împroprietărire 1 035 desetine. Țăranii se mai ocupau și cu cărașeria”.

Apartenența etnică predominantă, potrivit rezultatelor recensământului din Republica Moldova efectuat ulterior, în 2014, se prezintă astfel:

<i>Moldoveni</i>	<i>Ucraineni</i>	<i>Ruși</i>
71,8%	25,0%	1,4%
1 048	365	20

Relieful din zonă este predominant de câmpie deluroasă. Pe teritoriul satului se întâlnesc numeroase bazine acvatice de mărime medie și o pădure de foioase. Localitatea are potențial ecoturist, dispunând de acest vast teritoriu forestier, care poate servi drept loc de odihnă.

La Șaptebani se extrage zăcământ de piatră, cariera fiind situată între satul Șaptebani și satul Vărațic. Resursele agroclimatice specifice satului vizează livezile (de mere), terenurile agricole (dintre culturi: sfecla de zahăr, grâul, floarea-soarelui).

Satul Cinișeuți este o localitate în raionul Rezina. Conform datelor recensământului din anul 2004, populația satului constituie 2 734 de persoane, iar structura etnică a populației era următoarea [3]:

Nr.	Naționalitate	Nr. de locuitori	% de locuitori
1	Moldoveni/ Români	2 004	73,3
2	Ucraineni	661	24,18
3	Ruși	50	1,83
4	Găgăuzi	2	0,07
5	Bulgari	3	0,11
6	Evrei	1	0,04
7	Polonezi	1	0,04
8	Romi/Țigani	8	0,29
9	Altele	4	0,15

Conform recensământului efectuat în anul 2014, apartenența etnică predominantă din satul Cinișeuți, raionul Rezina, se prezenta astfel:

<i>Moldoveni</i>	<i>Ucraineni</i>	<i>Ruși</i>
79,3%	17,6%	1,7%
1 952	432	43

Dacă comparăm procentul de prezență a ucrainenilor, observăm că în intervalul dintre recensăminte, timp de 10 ani, acesta a scăzut drastic în detrimentul populației majoritare. Presupunem că această scădere se datorează, în primul rând, gradului înalt de migrație în zonele urbane, inclusiv în afara hotarelor Republicii Moldova. În al doilea rând, considerăm că un rol important revine procesului de autoidentificare a indivizilor din această comunitate (mulți dintre cei care în 2004 se declarau ucraineni, în 2014 își asumă apartenența la comunitatea de moldoveni sau de ruși).

La începutul secolului XX, satul Cinișeuți număra 480 de gospodării, o biserică din piatră, spital, școală primară, moară; aici are loc săptămânal un mare iarmaroc de vite. În 1880, la școala din Cinișeuți (care activa din 1861) a fost deschisă o clasă specială, unde elevii erau deprinși cu meșteșugul olăritului.

În perioada sovietică, în aceste sate funcționau școli cu predare în „limba moldovenească”, care aveau în fiecare promoție o clasă cu predare în limba rusă. De obicei, majoritatea elevilor erau de origine ucraineană.

Menționăm că, în perioada regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească, toate grupurile etnice din spațiul pruto-nistean au fost supuse unui continuu proces de rusificare, atingând palierul lingvistice, sociale, culturale. Ca urmare, majoritatea reprezentanților minorităților etnice s-a detașat de valorile tradiționale proprii, de limba maternă și au urmat strategii identitare hibride. În cazul ucrainenilor, consemnăm trei tipare: 1) dezicerea de identitatea „ucrainean”; 2) înaintarea identității de „rus” sau „moldovean”; 3) prezentarea unei identități neutre – identitatea de „hohol” [6; 8, p. 81].

Aspecte metodologice

Prin articolul de față, în baza unui sondaj de opinie și a cercetărilor de teren realizate în rândul locuitorilor (ucraineni, moldoveni/români) din satele Șaptebani (r-nul Râșcani) și Cinișeuți (r-nul Rezina), vom releva conceptele locuitorilor asupra propriei identități etnice, interacțiunii interetnice (interculturale), asimilarea diferitor practici culturale. La fel, vor fi identificate și analizate modelele de comportament cotidian al acestui grup etnic.

Studiul s-a efectuat pe parcursul anului 2014 în satul Cinișeuți, raionul Rezina, și pe durata anului 2016 – în satul Șaptebani, raionul Râșcani. Subiecții au fost persoane cu vârsta cuprinsă între 16–78 de ani, majoritatea din cei intervievați fiind de vârstă medie (89 persoane din satul Șaptebani și 110 din Cinișeuți). Apartenența etnică a respondenților: moldoveni/români, ucraineni, ruși.

Am optat pentru cercetarea acestor sate din mai multe puncte de vedere. Ambele sunt sate mixte, au același procent de prezență a ucrainenilor, dar colportează o diferență la nivel conceptual de percepție a identității etnice a „celuilalt” și a relațiilor interculturale.

Dimensiunea eșantionului din satul Șaptebani a fost de 89 de persoane, care corespunde aproximativ 0,2% din locuitorii ucraineni. Eșantionul a cuprins toate tipurile de indivizi, ținându-se cont de vârsta celui interviat. Am optat pentru a intervieva un număr mai mare de persoane de vârstă medie, în special în rândul populației ucrainene. Dat fiind că ne interesa și felul în care este perceput grupul etnic al ucrainenilor, am interviat populația vorbitoare de limbă română și rusă.

Materialul empiric: date și analiză

Pentru a înțelege cum se raportează ucrainenii la mediul multietnic în care locuiesc, vom analiza răspunsurile respondenților cu privire la atitudinea lor față de modelele de interacțiune și comportament cotidian. Dat fiind faptul că e foarte important să se facă distincție între convingerile declarate ale indivizilor cu strategiile uzitate în comunicarea de zi cu zi, vom interveni pe parcurs cu completări, rezultate din propriile observații.

Prima deducție care rezultă din analiza răspunsurilor respondenților la sondaj indică asupra faptului că pentru majoritatea ucrainenilor din satul Șaptebani etnia nu a devenit o categorie socială importantă și nu are efect asupra percepției lor asupra lumii. Astfel, 58% dintre respondenții din satul Șaptebani au afirmat că „pentru mine nu contează naționalitatea mea și naționalitatea oamenilor din jurul meu”; doar 42% dintre respondenți au remarcat că „eu niciodată nu uit că sunt reprezentantul etniei ucrainene în Republica Moldova”. Concomitent, aceștia sunt conștienți de creșterea importanței identificării etnice în general: 49% din respondenți consideră că „omului modern nu-i este neapărat necesar să se simtă reprezentant al unei naționalități”, în timp ce 51% consideră că „o persoană are nevoie să se simtă parte a unui grup etnic”.

Lucrurile stau puțin diferit în satul Cinișeuți, raionul Rezina. Din cei intervievați, peste 61% au afirmat că etnia pentru ei se prezintă ca „o categorie socială importantă”, iar „apartenența lor etnică își lasă amprenta în viața cotidiană, relațiile interculturale”. Aceste reprezentări se regăsesc în comportamentul de zi cu zi al oamenilor. 40% dintre persoanele căsătorite au spus că soțul lor „este o persoană de altă naționalitate”, preponderent fiind moldoveni și ruși.

La întrebarea „Cum ați reacționa la o eventuală căsătorie a fiicei Dvs. (fiu, frate, soră) cu o persoană

de altă etnie?”, 24% au răspuns că „indiferent”, 26% „ar fi aprobat”, 25% „nu ar aproba, dar nu se vor împotrivi”, 16% „absolut nu ar fi de acord”, și 16% „indecisi”. În plus, doar 35% dintre respondenți cred că „căsătoria mixtă duce la pierderea identității etnice”, în timp ce 48% nu sunt de acord cu acest lucru, iar 17% au fost indeciși.

Aproximativ aceeași repartizare procentuală o întâlnim și în mediul locuitorilor satului Cinișeuți, raionul Rezina: 28% – „indiferent”, 25% „ar fi aprobat”, 23% „nu ar aproba, dar nu se vor împotrivi”, 15% „absolut nu ar fi de acord”, și 15% „indecisi”. Respectiv, 32% dintre respondenți cred că „căsătoria mixtă duce la pierderea identității etnice”, 44% nu sunt de acord cu acest lucru, iar 16% au fost indeciși. La întrebarea „Ești gata să accepți pe un moldovean în calitate de rudă apropiată” 56% dintre respondenți ucraineni din satul Șaptebani au răspuns pozitiv și 17% – negativ, care este în mare măsură în concordanță cu răspunsurile anterioare. 52% au fost dispuși să accepte ca rudă apropiată un reprezentant al comunității etnicilor ucraineni, iar 50% – pe cel al comunității etnicilor ruși.

Afilieră ucrainenilor la obiceiurile autohtonilor sau lipsa fricii de „erodare etnică” s-a făcut remarcată și în preferințele culinare ale acestora – pe de o parte, predomină preparatele ucrainești (borșul ucrainesc, „deruni” sau „draniki”, colțunașii, păpănașii), pe de altă – mâncărurile tradiționale moldovenești (plăcintele, găluștele, friptura) [1].

Conlocuirea armonioasă a grupurilor etnice din aceste comunități poate servi ca exemplu de construire a unei coexistențe pașnice în cadrul unei societăți multietnice, dar și ca antiexemplu. Fraza „Ia-ți parasolă și hai după picirișchi” este un exemplu de mixaj lingvistic și a devenit virală pentru satul Șaptebani. Și la Cinișeuți cuvintele ucrainești sunt des întâlnite în vorbirea de zi cu zi. De exemplu: colțunașii sunt numiți „chiroaște” sau „haidamaci cu chelea” (dată fiind dimensiunea mai mare a colțunașilor ucrainești în comparație cu cei din bucătăria tradițională moldovenească), ambele cuvinte fiind de proveniență poloneză, cu sensul de „cazac rebel” în Polonia (termenul, potrivit DEX-ului, are omolog și în turcă – *haydamak*, care se traduce ca bandit, tâlhar).

Același melanj s-a făcut observat și în alte sfere ale vieții. Majoritatea respondenților au fost încântați să menționeze coabitarea cu alte etnii ca un factor de influență majoră, manifestată prin dobândirea unor noi calități. Printre calitățile valoroase enumerăm: ospitalitatea, bunăvoința, răbdarea, interesul și respectul pentru strămoși, obiceiurile și tradițiile, mentalitatea și manierele. Printre calitățile detestate s-au enumerat: trufia și obrăznicia.

Predispunerea pentru relații strânse de prietenie cu alte etnii s-a făcut observată și în răspunsurile ce se referă la contactul zilnic. Astfel, la întrebarea „Sunteți gata să aveți în calitate de vecin un moldovean?” – locuitorii din satul Șaptebani – 88% au răspuns pozitiv, 2% – negativ, iar 10% s-au declarat nehotărâți. Răspunsurile la aceeași întrebare în ceea ce privește „rușii” a fost după cum urmează: 82,2% – negativ și, respectiv, 16% nehotărâți. Repartiția procentuală pentru satul Cinișeuți se prezintă în următorul fel: 79% au dat un răspuns afirmativ, 4% negativ și 9% nehotărâți, 8% au refuzat să răspundă.

În calitate de șef de origine „moldovean” sunt dispuși să aibă 74% dintre intervievați din satul Șaptebani și, respectiv, 68% din Cinișeuți. „Șef rus” au dorit să aibă 66% dintre indivizi din satul Șaptebani și 73 din satul Cinișeuți, „alte etnii” – 50% dintre respondenți din satul Șaptebani și 51% din Cinișeuți. În calitate de prieten apropiat – 87%, 73% și, respectiv, 58%. Este evident că ucrainenii mențin o complementaritate ridicată în ceea ce privește diferite grupuri etnice. Specific pentru aceste sate este faptul că cel mai înalt grad de încredere în toate domeniile vieții îl atribuie moldovenilor și abia după aceasta – rușilor.

În același timp, ucrainenii au păstrat intact sensul valoric al propriilor tradiții și obiceiuri. Astfel, la întrebarea „Respectați obiceiurile și riturile practice la nașterea unui copil?”, „Da, în totalitate”, au declarat 56% dintre respondenți, „Da, în mare parte” – 44%, în timp ce „nu” au spus doar 4% dintre respondenți. La aceeași întrebare, dar cu referire la obiceiurile de nuntă, răspunsuri negative au fost date doar 3%, în timp ce „complet” și „parțial” – 57% și, respectiv, 47%. În ceea ce privește ritualul funerar, răspunsurile afirmative au predominat.

După cum era de așteptat, în categoria sărbătorilor tradiționale și elementelor de patrimoniu s-au regăsit și cele generate de epoca sovietică. De exemplu, printre cele mai populare sărbători, predomină cele religioase (Sfintele Paști, Crăciunul, „Sviatoi vecer” (Seara Sfântă), Anul Nou și „Maslenița”). Câțiva dintre tinerii intervievați au menționat – Halloween-ul. Peste 90% dintre respondenți au afirmat că respectă sărbătorile tradiționale, dintre care 54% – permanent.

79% dintre respondenți au declarat că știu cântecele lor populare și, cu încredere, au enumerate melodii devenite populare în era presovietică: „Несе Галя воду”, „Грицю, Грицю, дороботи”, „Ой, нагорі два дубки”, „Вечір на дворі”, „Калинка”, „Ой, у вишневому садочку”, „Черный ворон” etc. Printre cântecele populare tradiționale se regăsesc însă și melodiile create în epoca sovietică: „Катюша” „Ой, цветет калина в поле у ручья”.

Concomitent, mulți respondenți au menționat o mare varietate de obiceiuri și ritualuri populare – de la nunți și botezuri la înmormântări și luare de rămas bun de la iarnă. Ritualurile stabilite în timpurile sovietice, cum ar fi serbarea „Anul Nou”, au fost menționate în repetate rânduri. Acest fapt duce la ideea că cei 25 de ani de la prăbușirea ideologiei sovietice și-au lăsat amprenta asupra populației în etate, dar apare sub o formă mult transformată și se întâlnește mai puțin frecvent.

Un deosebit interes prezintă analiza importanței pe care o are religia în viața cotidiană a satelor. 78% dintre respondenți au declarat că se consideră a fi oameni de credință, 5% au negat cu tărie acest lucru, 13% și-au schimbat opinia pe parcursul interviului, 4% au fost indeciși. Dintre ei, 83% merg la biserică, dar numai 16% fac acest lucru în mod regulat, 26% merg la biserică de sărbători, 48% – de la caz la caz, iar 11% au fost indeciși. În concluzie, atestăm un grad mai scăzut de religiozitate.

Răspunzând la întrebarea „Pe cine din persoanele de vază de etnie ucraineană cunoașteți?”, cel mai frecvent respondenții au nominalizat: Natalia Gordienko, cântăreață, participantă la mai multe concursuri internaționale; Serghei Covalciuc, fotbalist; Mark Tkaciuk, fost politician comunist (PCRM).

Concluzii preliminare

În baza celor analizate, enunțăm că răspunsurile informatorilor și respondenților din satul Șaptebani (r-nul Râșcani) și satul Cinișeuți (r-nul Rezina) au identificat lipsa dovezilor care ar confirma existența situațiilor nefavorabile la nivel comunicativ și cultural-simbolic pentru ucrainenii din aceste localități. Interacțiunea la nivel individual și de grup, dar și la nivel de interpenetrare a elementelor culturii materiale și spirituale nu întâmpină obstacole; lipsesc cu desăvârșire tendințe de izolare și evitare a contactelor cu cei de altă etnie.

Conlocuirea armonioasă a grupurilor etnice din aceste comunități poate servi ca exemplu de construire a unei coexistențe pașnice în cadrul unei societăți multietnice, dar și ca exemplu de melanj cultural. Procesul de concepere a imaginii cu referire la o identitate etnică se realizează pe parcursul vieții individului, care își construiește judecățile despre „celălalt” pe baza contactului direct cu acesta, și/sau prin ceea ce i-au furnizat indivizii din mediul lui social. Informațiile adiacente sau stereotipe sunt prezentate, de asemenea, în cadrul relațiilor interumane (familie, grup de prieteni, vecini etc.) de cultura în care există (modele culturale, istorie, literatură, artă) și de formele de comunicare în masă.

Rezultatele sondajului realizat în aceste comunități relevă un potențial înalt în planul interacțiunii

tolerante între indivizii acestor comunități și reiterează modele de comportament cotidian ideal. Se poate de presupus că procesul se datorează coexistenței îndelungate a grupurilor etnice, în care tradițional procesele integrative au prevalat asupra proceselor de diferențiere. Chiar dacă acest model de comportament trebuie păstrat, volatilizarea diferențelor specifice condiționează un melanj cultural, manifestat prin transformări sociale, lingvistice și culturale.

În cadrul studiului empiric am stabilit că între etnia titulară și cea ucraineană nu există distanțare, în ciuda heterostereotipurilor sau preferințelor etnice ale unor indivizi sau instituții și organizații culturale. Spre deosebire de alte regiuni, în ierarhia preferințelor etnice ale ucrainenilor, locul principal este rezervat etniei titulare. Investigația realizată este dovada faptului că experiența interacțiunii pozitive este un mecanism important în transformarea imaginii grupurilor care interacționează și în consolidarea relațiilor interetnice armonioase.

Concluzionând, putem menționa că problemele care au fost abordate în acest studiu necesită o continuă investigație atât din perspectivă emică, cât și din cea etică. Cunoașterea valorilor etniilor conlocuitoare ne va ajuta să consolidăm potențialul multicultural al societății și va fi în stare să schițeze evoluția climatului interetnic din Republica Moldova.

Referințe bibliografice / References

1. Nicoglo D. Unele particularități ale tradițiilor alimentare ale ucrainenilor din Republica Moldova (în baza investigațiilor de teren). In: Revista de Etnologie și Culturologie, 2012, nr. XI–XII, p. 14-23.
2. Prisac L. Relațiile interetnice din Republica Moldova în istoriografie. In: Enciclopedica. Revista de Istorie a Științei și Studii Enciclopedice, 2014, nr. 1–2 (6–7), p. 45-58.
3. Recensământul populației 2004. Caracteristici demografice, naționale, lingvistice, culturale. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. In: <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=295&id=2234> (vizitat 06.05.2018).
4. Zavtur A., Ciobu E. Relațiile interetnice: realități și perspective. In: Probleme ale filosofiei și dreptului. Chișinău, 1993, nr. 2, p. 28-35.
5. Зеленчук В. С. Национальное возрождение и проблемы этнической идентичности. In: Этническая мобилизация и межэтническая интеграция. М., 1999, с. 143-150. / Zelenchuk V. S. Natsional'noye vozrozhdeniye i problemy etnicheskoy identichnosti. In: Etnicheskaya mobilizatsiya i mezhetnicheskaya integratsiya. М., 1999, s. 143-150.
6. Кауненко И. Проблемы типологии этнической идентичности молдаван. In: Revista de Etnologie și Culturologie, 2012, nr. XI–XII, p. 23-26. / Kaunenکو I. Problemy tipologii etnicheskoy identichnosti moldavan. In: Revista de Etnologie și Culturologie, 2012, nr. XI–XII, p. 23-26.

7. Кожухарь В. Г. Украинцы Молдовы и процессы этнической интеграции. In: Материалы Международной научно-практической конференции „Национальные образы мира” (Кишинев, 22–23 октября 2003 г.). Кишинев, 2003, p. 186-195. / Kozhukhar' V. G. Ukraintsy Moldovy i protsessy etnicheskoy integratsii. In: Materialy Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii „Natsional'nyye obrazy mira” (Kishinev, 22–23 oktyabrya 2003 g.). Kishinev, 2003, p. 186-195.

8. Степанов В. Развитие этногосударственного законотворчества в Республике Молдова (1989–2005 гг.) и деятельность государственных учреждений в деле защиты прав и свобод национальных меньшинств (на примере украинского населения). In: Revista de Etnologie și Culturologie, 2006, nr. 1, p. 8-109. / Stepanov V. Razvitiye etnogosudarstvennogo zakonotvorchestva v

Respublike Moldova (1989–2005 gg.) i deyatel'nost' gosudarstvennykh uchrezhdeniy v dele zashchity prav i svobodnykh natsional'nykh men'shinstv (na primere ukrainskogo naseleniya). In: Revista de Etnologie și Culturologie, 2006, nr. 1, p. 8-109.

Natalia Grădinaru (Chișinău, Republica Moldova). Doctor în istorie, Centrul de Etnologie, Institutul Patrimoniului Cultural.

Наталья Грэдинару (Кишинев, Республика Молдова). Доктор истории, Центр этнологии, Институт культурного наследия.

Natalia Grădinaru (Chișinău, Republic of Moldova). PhD in History, Centre of Ethnology, Institute of Cultural Heritage.

E-mail: gradinarunatalia23@gmail.com